Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 3 oktober 2013*

”Domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område — Förordning (EG) nr 44/2001 — Tillämpningsområde — Fysiska personers rättskapacitet och rättshandlingsförmåga — Exklusiv behörighet om talan avser sakrätt i fast egendom — Räckvidd — Frivillig rättsvård rörande rättigheter för en person ställd under förvaltarskap i en medlemsstat att förfoga över sin fasta egendom i en annan medlemsstat”

I mål C-386/12,

angående en begäran om förehandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sofiyski gradski sad (Bulgarien) genom beslut av den 29 juni 2012, som inkom till domstolen den 13 augusti 2012, i det förfarande som inletts av

Siegfried János Schneider,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden M. Ilešič samt domarna E. Jarašiūnas, A. Ó Caoimh, C. Toader (referent) och C. G. Fernlund,

generaladvokat: N. Jääskinen,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Tysklands regering, genom T. Henze och J. Kemper, båda i egenskap av ombud,

— Ungerns regering, genom Á. Szíjjártó och A. Szilágyi, båda i egenskap av ombud,

— Österrikes regering, genom A. Posch, i egenskap av ombud,

— Förenade kungarikets regering, genom A. Robinson, i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom V. Savov och M. Wilderspin, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

* Rättegångsspråk: bulgariska.

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 22.1 i rådets förordning (EG) 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1).

2 Begäran har framställts i ett förfarande för frivillig rättsvård som inletts på ansökan av den ungerske medborgaren Siegfried János Schneider, som omfattas av ett förvaltarskap, i syfte att Siegfried János Schneider ska få tillåtelse att sälja sin andel i fast egendom belägen i Republiken Bulgarien.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Förordning nr 44/2001

3 I skäl 7 i förordning nr 44/2001 anges följande:

”Tillämpningsområdet för denna förordning måste täcka de väsentliga delarna av privaträtten utom vissa väl definierade delar.”

4 Skäl 19 i förordningen har följande lydelse:

”Kontinuiteten mellan [konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 299, 1972, s. 32) (nedan kallad Brysselkonventionen)] och denna förordning bör säkerställas, och övergångsbestämmelser bör därför införas. Likaså måste kontinuitet råda när det gäller EG-domstolens tolkning av bestämmelserna i Brysselkonventionen, och 1971 års protokoll [om domstolens tolkning därvidlag, i konsoliderad version] bör därför fortsätta att också tillämpas på de fall som har anhängiggjorts när förordningen träder i kraft.”

5 I artikel 1.1 och 1.2 a i förordning nr 44/2001 föreskrivs följande:

”1. Denna förordning är tillämplig på privaträttens område, oberoende av vilket slag av domstol det är fråga om. Den omfattar i synnerhet inte skattefrågor, tullfrågor och förvaltningsrättsliga frågor.

2. Förordningen är inte tillämplig på

a) fysiska personers rättsliga status, rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga, makars förmögenhetsförhållanden, arv och testamente,”

6 I artikel 22 i förordningen, som ingår i kapitel II, avsnitt 6, med rubriken ”Särskilda behörighetsregler”, föreskrivs följande:

”Följande domstolar skall, oberoende av parternas hemvist, ha exklusiv behörighet:

1) fysiska personers rättsliga status, rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga, makars förmögenhetsförhållanden, arv och testamente,”Om talan avser sakrätt i fast egendom eller nyttjanderätt till fast egendom, domstolarna i den medlemsstat där egendomen är belägen.

...”

Bulgarisk rätt

7 Enligt artikel 168.2 jämförd med artiklarna 165.4 och 130.3 i familjelagen (Semeen kodeks) kan förfogande över fast egendom som tillhör den som omfattas av ett begränsat förvaltarskap tillåtas av Rayonen sad (regional domstol) i den domkrets där denne har sitt hemvist, om förfogandet inte strider mot dennes intressen.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

8 Med tillämpning av ungersk rätt placerade en ungersk domstol Siegfried János Schneider under förvaltarskap och förordnade därför om ett rättsligt ombud och en förvaltare för honom, vilken likaså är ungersk medborgare.

9 Efter moderns bortgång den 17 juni 2009 ärvde Siegfried János Schneider hälften av en lägenhet i staden Lovech (Bulgarien). Den andra hälften av lägenheten tillhör hans bror.

10 Siegfried János Schneider har med samtycke av sin förvaltare lämnat in en ansökan till Sofiyski rayonen sad (regional domstol i Sofia) i syfte att få tillåtelse att sälja den honom tillhörande andelen av ovannämnda fasta egendom. Till stöd för sin ansökan har han angett de fördelar en sådan försäljning skulle innebära genom att den skulle möjliggöra för honom att täcka sina särskilda behov i Ungern, bland annat utgifter för långsiktig medicinsk behandling och vård samt uppehåll vid en vårdinrättning.

11 Genom beslut av den 29 februari 2012 avslog Sofiyski rayonen sad denna ansökan och uttalade att förfogandet över den berörda egendomen inte tjänade Siegfried János Schneiders, som delvis saknar rättslig handlingsförmåga, intressen. Rätten fastslog också att det stred mot Siegfried János Schneiders, som har uppnått myndighetsålder och är ställd under förvaltarskap, intressen att hans fasta egendom såldes och pengarna placerades i en fond medan han själv var hemlös i Ungern.

12 Siegfried János Schneider överklagade detta beslut till Sofiyski gradski sad (rätten i Sofia).

13 Eftersom denna domstol inte anser att det klart framgår av artikel 22.1 i förordning nr 44/2001 att denna bestämmelse är tillämplig i det förfarande för frivillig rättsvård som anhängiggjorts vid den, beslutade Sofiyski gradski sad att vilandeförklara målet och att hänskjuta följande tolkningsfråga till domstolen.

”Är artikel 22.1 i [förordning nr 44/2001] enbart tillämplig på tvistemål avseende sakrätt i fast egendom, eller är artikeln även tillämplig på förfaranden för frivillig rättsvård i vilka medborgare i en medlemsstat – för vilka en domstol i samma medlemsstat delvis har begränsat deras rättshandlingsförmåga i enlighet med nationell rätt och för vilka det har förordnats förvaltare (som är medborgare i samma medlemsstat) – ansöker om att få förfoga över dem tillhörig egendom belägen i en annan medlemsstat?”

Prövning av tolkningsfrågan

14 Den nationella domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida artikel 22.1 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att den är tillämplig på ett förfarande för frivillig rättsvård, som har inletts av en medborgare i en medlemsstat, som i enlighet med lagstiftningen i denna medlemsstat delvis har förlorat sin rättshandlingsförmåga, genom att det förordnats förvaltare, vid en domstol i en annan medlemsstat ansöker om tillåtelse att få sälja en honom tillhörig andel av fast egendom belägen i sistnämnda medlemsstat.

15 Samtliga medlemsstater som har inkommit med yttranden till domstolen anser i likhet med Europeiska kommissionen att denna fråga ska besvaras nekande. De anser dessutom att frivillig rättsvård av det slag varom är fråga i det nationella målet är hänförlig till fysiska personers rättskapacitet och rättshandlingsförmåga i den mening som avses i artikel 1.2 a i förordning nr 44/2001.

16 Prövningen av tolkningsfrågan nödvändiggör därför även en tolkning av denna artikel i förordning nr 44/2001.

17 Domstolen erinrar inledningsvis om att enligt artikel 1.1 och 1.2 a i förordning nr 44/2001 ska förordningen, oberoende av vilket slag av domstol det är frågan om, tillämpas på privaträttens område men att ”fysiska personers rättsliga status, rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga” inte omfattas av förordningens materiella tillämpningsområde.

18 Det framgår för övrigt av domstolens fasta praxis att begreppet ”på privaträttens område” i den mening som avses i artikel 1 i förordning nr 44/2001 ska ses som ett självständigt begrepp som ska tolkas mot bakgrund av dels förordningens syften och systematik, dels de allmänna principer som framgår av helheten av de nationella rättssystemen. Bland annat därför måste förordningens tillämpningsområde bestämmas i huvudsak på grundval av de faktorer som är kännetecknande för de rättsliga relationerna mellan parterna i tvisten eller för tvisteföremålet (se, bland annat, dom av den 18 maj 2006 i mål C-343/04, ČEZ, REG 2004, s. I-4557, punkt 22, och av den 28 april 2009 i mål C-420/07, Apostolides, REG 2009, s. I-3571, punkterna 41 och 42 och där angiven rättspraxis).

19 För att så långt som möjligt säkerställa att medlemsstaterna och de berörda personerna tillförsäkras lika och enhetliga rättigheter och skyldigheter enligt förordning nr 44/2001 ska även begreppet ”fysiska personers rättliga status, rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga” i artikel 1.2 a i förordningen tolkas självständigt.

20 Vad beträffar behörig domstol rörande sakrätt i fast egendom framgår det av artikel 22.1 i förordning nr 44/2001 att domstolarna i den medlemsstat där egendomen är belägen har exklusiv behörighet.

21 Domstolen erinrar även om att domstolen i sin praxis rörande artikel 16.1 a i Brysselkonventionen, vilken enligt skäl 19 i förordning nr 44/2001 likaså ska användas för att tolka artikel 22.1 i förordningen, har uttalat att denna artikel ska tolkas så, att den exklusiva behörigheten för domstolarna i den konventionsstat där fastigheten är belägen inte gäller talan i alla typer av mål som rör sakrätt i fast egendom, utan endast sådana som både omfattas av konventionens tillämpningsområde och syftar till att fastställa vad en fastighet omfattar eller vem som äger den eller huruvida egendomen belastas av andra sakrätter och att säkerställa att rättsinnehavarna åtnjuter skydd för sina rättigheter (se, bland annat, dom av den 10 januari 1990 i mål C-115/88, Reichert och Kockler, REG 1990, s. I-27, punkt 11, och domen i det ovannämnda målet ČEZ, punkt 30).

22 Såsom samtliga medlemsstater som har inkommit med skriftliga yttranden samt Europeiska kommissionen har påpekat omfattas en ansökan av det slag som avses i det nationella målet inte av tillämpningsområdet för förordning nr 44/2001.

23 Det förfarande som har inletts på begäran av Siegfried János Schneider, som är ungersk medborgare och som ställts under förvaltarskap, syftar således till få tillstånd att sälja en andel i fast egendom belägen i Republiken Bulgarien till vilken han har samäganderätt.

24 Domstolen erinrar om att Siegfried János Schneider, såsom framgår av begäran om förhandsavgörande, har ansökt om nämnda tillåtelse eftersom han, i egenskap av person ställd under förvaltarskap, delvis saknar möjlighet att utöva sina rättigheter. Han kan därför endast förfoga över sin fasta egendom genom en annan person, vilken i egenskap av förvaltare agerar i hans namn efter att fått förhandsgodkännande av domstol.

25 Det framgår även av begäran om förhandsavgörande att nämnda förhandsgodkännande av domstol enligt den bulgariska familjelagen är en åtgärd som enligt lag ska skydda den person som ställts under förvaltarskap, eftersom denna person inte längre själv har rätt att förfoga över sin fasta egendom. Såsom den nationella domstolen har påpekat ges nämligen ett sådant godkännande endast om avhändandet av den fasta egendomen sker i den skyddade personens intresse.

26 Härav följer att en ansökan från en person ställd under förvaltarskap att få tillåtelse att förfoga över sin fasta egendom, av det slag varom är fråga i målet vid den nationella domstolen, utgör en ansökan som direkt avser den berörda fysiska personens rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga i den mening som avses i artikel 1.2 a i förordning nr 44/2001. Nödvändigheten av att få godkännande av domstol för förmögenhetsdispositioner, som avser egendom tillhörig personer ställda under förvaltarskap är en direkt rättslig konsekvens av att dessa personer saknar rättshandlingsförmåga till följd av den skyddsåtgärd de omfattas av och därför inte själva kan utföra sådana handlingar.

27 En sådan tolkning stöds av Jenard-rapporten rörande konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (EGT C 59, 1979 s. 1) vars materiella tillämpningsområde sammanfaller med tillämpningsområdet för förordning nr 44/2001. Det framgår nämligen på sidan 10 i rapporten att konventionen endast är tillämplig på ”tvister och domar, som avser skyldigheter inom eller utanför kontraktsförhållanden såvitt de inte avser fysiska personers rättsliga status, rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga, arv, testamente och makars förmögenhetsförhållanden, konkurs eller social trygghet. Inom dessa ramar ska konventionen ges en så vid tolkning som möjligt”.

28 Vad slutligen avser den omständigheten att det tillstånd av domstol att sälja, som avses i det nationella målet, vilket den person som omfattas av ett förvaltarskap har ansökt om, avser fast egendom som denna person innehar med äganderätt, konstaterar domstolen att denna specifika aspekt i det nationella målet inte kan vara avgörande för att beteckna målet som ett mål om ”sakrätt i fast egendom” i den mening som avses i artikel 22.1 i förordning nr 44/2001. Såsom den tyska och den ungerska regeringen samt Förenade kungarikets regering och kommissionen med rätta har gjort gällande avser det aktuella förfarandet varken att fastställa vad en fastighet omfattar eller vem som äger den, huruvida fastigheten belastas av andra sakrätter eller att säkerställa att rättsinnehavarna åtnjuter skydd för sina rättigheter.

29 Domstolen erinrar i detta sammanhang om att det påpekas på sidorna 34 och 35 i nämnda Jenard-rapport i kommentaren till artikel 16 i Brysselkonventionen att behörighetsregeln i artikel 16.1 a, som motsvarar den som föreskrivs i artikel 22.1 i förordning nr 44/2001, och som ”baseras på föremålet för ansökan”, avser ”tvister om sakrätt i fast egendom”.

30 Syftet med förfarandet i det nationella målet är endast att avgöra om det, beträffande en person ställd under begränsat förvaltarskap, är i denna persons intresse att avhända sig sin fasta egendom och inte ifrågasätta den sakrätt som han har i denna egendom.

31 Mot bakgrund av vad som anförts ovan ska frågan besvaras som följer. Förordning nr 44/2001 och särskilt artikel 22.1 i förordningen, ska tolkas så, att den inte är tillämplig på ett förfarande för frivillig rättsvård som har inletts av en medborgare i en medlemsstat, som enligt lagstiftningen i denna stat delvis har förlorat sin rättshandlingsförmåga genom att vara ställd under förvaltarskap, som i en domstol i en annan medlemsstat ansöker om tillstånd att få sälja den andel som han äger i fast egendom belägen i sistnämnda medlemsstart, eftersom ett sådant förfarande avser ”fysiska personers rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga” i den mening som avses i artikel 1.2 a i förordningen, vilket inte omfattas av förordningens materiella tillämpningsområde.

Rättegångskostnader

32 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område och särskilt artikel 22.1 i förordningen, ska tolkas så, att den inte är tillämplig på ett förfarande för frivillig rättsvård, som har inletts av en medborgare i en medlemsstat, som enligt lagstiftningen i denna stat delvis har förlorat sin rättshandlingsförmåga genom att vara ställd under förvaltarskap, som i en domstol i en annan medlemsstat, ansöker om tillstånd att få sälja den andel som han äger i fast egendom belägen i sistnämnda medlemsstat, eftersom ett sådant förfarande avser ”fysiska personers rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga” i den mening som avses i artikel 1.2 a i förordningen, vilket inte omfattas av förordningens materiella tillämpningsområde.

Underskrifter